

5. European Social Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fse-esf.org/>.

Стаття надійшла до редакції 09.09.2011 р.

M. V. Trofymenko

SOCIAL AND POLITICAL TECHNIQUES OF THE ANTIGLOBALISTIC ORGANIZATIONS` ACTIVITIES IN EUROPE.

It is substantiated and determined that the European antiglobalistic movement is one of the most advanced in the world. Brief overview of the major antiglobalistic organizations in Europe, their conditions of work is made. Protests in France and Greece, which took place with the participation of activists of the antiglobalistic movement are under consideration.

Key words: antiglobalistic movement, antiglobalistic organizations, protests.

УДК 364.044.68-053.67(477.62)

О. Л. Агєєва

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА ПОЛІТИЧНОГО СТАНОВИЩА МОЛОДІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ (НА ОСНОВІ МАТЕРІАЛІВ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ)

На основі матеріалів соціологічного дослідження представлений соціальний портрет молоді Донецької області. Пропонується порівняльна характеристика соціально-економічного та політичного становища молоді регіону з всеукраїнською молоддю. Виявлені особливості розвитку та актуальні потреби донецької молоді.

Ключові слова: регіональна молодіжна політика, соціальний портрет молоді, політична свідомість, самоідентифікація, матеріальне становище.

При виробленні головних засад державної молодіжної політики будь-якого рівня необхідно спиратись перш за все на наукове підґрунтя, тобто науковий аналіз тих проблем, які є найбільш актуальними для молоді сьогодення. Особливо це стосується формування шляхів здійснення регіональної молодіжної політики, бо прогнозування актуальних потреб всієї української молоді не завжди співпадає з потребами молодого населення конкретного регіону. Тому для вирішення цього питання необхідно проводити систематичний повномасштабний соціологічний моніторинг, який би виявляв нагальні потреби молоді, проблеми освіти, виховання, соціального самопочуття, участі у суспільному житті тощо.

До того ж, важливість дослідження полягає в тому, що автором пропонується розглянути соціальний портрет сучасної молоді Донецької області, що дасть одночасно відповідь на два важливих запитання: перше – на що повинна спиратись регіональна молодіжна політика щоб відповідати своїй головній меті – забезпечення повноцінного розвитку молоді, друге – шляхом порівняльної характеристики соціальних потреб всієї української молоді з потребами молоді Донецького регіону, завдяки проведенню соціологічного дослідження, довести тезу про те, що регіональна політика має своє неповторне обарвлення згідно головних факторів даної місцевості, які на неї безпосередньо впливають.

Загалом існує значна кількість досліджень законодавчої бази, механізмів та шляхів реалізації державної молодіжної політики, проблемами якої займаються Є.Бородін, М. Перепелиця, М. Головатий, О. Старинець, В. Головенько та інші. Проте, враховуючи специфіку напрямку роботи в основу даної статі лягли соціологічні матеріали, які збирались протягом 1990-х – 2000-х рр. окремими державними

інститутами, такими як: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, Український інститут соціальних досліджень та Центр «Соціальний моніторинг». Окремі результати цих досліджень покладено в основу праць В.Головенько [1], В. Онищук [4], Н.Паніної [5], Г. Щерби та Р.Яремкевич [6].

Окремий інтерес представляють матеріали вміщені у збірниках «Молоде покоління нової України: ескіз соціального портрету» [2], де зібрано соціологічні дані щодо української молоді з 1992 по 1994 рр. та «Молодь України на ринку праці» [3], за редакцією Є. Бородіна, М. Василенко та В. Головенько, яка являє собою збірник матеріалів до щорічної доповіді Президентові України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді (за підсумками 2006 р.) та містить соціологічні матеріали за першу половину 2000- х рр.

Проте, основним матеріалом для роботи стали результати проведеного автором соціологічного дослідження серед молоді Донецької обл. у березні 2009 р. Оразу необхідно зробити акцент на тому, що дослідження проводилось в той час, коли суспільство знаходилося в умовах піку світової економічної кризи, тому цей фактор сильно вплинув на результати, які мають здебільшого негативну характеристику щодо соціального самопочуття та рівня довіри молоді державній владі.

Використаний вибірковий метод соціологічного дослідження. В ході дослідження генеральною сукупністю виступає все населення Донецької області від 14 до 35 років незалежно від гендерних ознак, де територіально представлені мешканці всіх типів населених пунктів (село, поселення міського типу, місто) та різноманітне за видами зайнятості (учні, студенти, працююча молодь, безробітні). Сумарна кількість об'єктів дослідження складає 1569000 осіб (за даними Управління у справах сім'ї та молоді Донецької обласної на 2008 р.). Вибіркова сукупність складає 300 відібраних, її структура максимально збігається із структурою генеральної сукупності за основними якісними характеристиками та контрольними ознаками (вікові, територіальні, за професійними ознаками). Відхилення вибіркової сукупності за певними характеристиками від генеральної, тобто помилка репрезентативності вибірки при довірній ймовірності 95 % не перевищує 6 %.

Метою статті є порівняльна соціологічна характеристика соціального становища молоді Донецької області.

Ставляться завдання: виявити найважливіші проблеми від котрих потерпає українська молодь за окремими блоками: соціальне самопочуття молоді, взаємовідносини молоді – влада та соціально-економічних проблем молоді; а також згідно цим потребам виробити рекомендації щодо ефективності проведення державної молодіжної політики в Донецькій області.

Окремий блок питань в ході дослідження спрямований на виявлення «взаємовідносин між молоддю та державою», а точніше ставлення молоді до діяльності державних органів та аналіз суспільно-політичного настрою молоді Донецького регіону.

Політична свідомість молоді, те, наскільки молоді люди включені в суспільно-політичне життя та як відносяться до влади відіграє дуже важливу роль в оцінці політичного процесу в Україні. Перша проблема, яка постає в цьому плані – це ступінь довіри владі та те, чи забезпечує влада, на думку самої молоді, її нагальні потреби. Це питання вкрай важливе, бо за ним криється по суті вся результативність проведення державної молодіжної політики. Автором узяті результати досліджень, проведених у 2006–2007 рр. та порівняні з результатами власного дослідження проведеного серед молоді Донецької області, якій було поставлено запитання «Чи відчуваєте Ви підтримку влади у вирішенні наступних проблем молоді?» (таблиця 1).

Таблиця 1

Оцінка молоді щодо діяльності органів влади з вирішення основних молодіжних проблем

	Так			Ні			Важко відповісти		
	2006 р.*	2007 р.*	2009 р.**	2006 р.*	2007 р.*	2009 р.**	2006 р.*	2007 р.*	2009 р.**
Освіта	23 %	28 %	38 %	64 %	62 %	43 %	13 %	10 %	18 %
Зайнятість	12 %	14 %	12 %	74 %	74 %	69 %	14 %	12 %	19 %
Відпочинок	8 %	12 %	14 %	80 %	80 %	66 %	12 %	8 %	19 %
Житло	6 %	12 %	10 %	84 %	85 %	80 %	10 %	9 %	10 %
Здоров'я	8 %	11 %	12 %	79 %	79 %	74 %	13 %	10 %	14 %
Підприємництво	7 %	12 %	23 %	74 %	75 %	56 %	19 %	18 %	37 %

*За результатами опитування, проведеного серед української молоді Державним інститутом розвитку сім'ї та молоді [3, с. 138].

** За даними власного опитування, проведеного серед молоді Донецької області у березні 2009 р.

Отже, бачимо, що думка молоді щодо діяльності органів влади з вирішення основних молодіжних проблем залишається стабільно скептичною, особливо в питаннях забезпечення молоді житлом (найнижчі 6 %), не відстають в поганому сенсі й підприємництво (7 %), здоров'я та відпочинок (в середньому по 10 %). Проте, порівнюючи дані 2006 р. та 2007 р. у всеукраїнському масштабі, бачимо деяке покращення в середньому на 5 % у галузях освіти, зайнятості, відпочинку та здоров'я. Щодо результатів серед молоді Донецького регіону, то тут відчувається ще більш позитивна динаміка, хоча вона може бути пов'язана не лише кращими умовами життя населення цього регіону, а й з системним поліпшенням динаміки загалом в Україні (бо різниця в дослідженнях складає 2 роки).

На що ж необхідно звернути увагу владі Донецької області з точки зору самих об'єктів політики? Здебільшого це житло, здоров'я та зайнятість, незадоволення цими галузями політики складає відповідно 80 %, 74 % та 69 %, що в цілому збігається з даними по всім регіонам. Втішливим є фактор освітянської політики влади в регіоні, він є найвищим в Україні й кількість незадоволених в цьому плані складає лише 43 % (поруч з 63 % у всеукраїнському масштабі). Умови забезпечення відпочинку та підприємництва з боку держави в Донбасі також перевищують показники по Україні в середньому на 20 % (незадоволені відповідно 66 % та 56 % проти 80 % та 75 %). Останнім фактором є логічне пояснення, по-перше, приморське розташування робить можливим доступний відпочинок, по-друге, промисловий потенціал регіону позитивно впливає на розвиток підприємництва, хоча не можна й зменшувати в цьому роль діяльності органів влади.

Взаємозалежне з попереднім й наступне запитання другого блоку – відчуття гордості молоді за приналежність до своєї Батьківщини. Враховуючи попередні результати, треба розуміти, що у більшості населення, незалежно від віку, гордість за свою державу здебільшого присутня тоді, коли людина відчуває себе в цій державі соціально захищеною. В нашому випадку бачимо деякі розбіжності – при майже більш ніж 50-відсотковому соціальному дискомфорту, маємо досить високий рівень

самоідентифікації себе з Україною. Питання ставилось наступним чином «Чи пишаєтеся тим, що Ви є громадянином України?» (таблиця 2).

Таблиця 2

Питома вага молодих людей, котрі ідентифікують себе з Україною, вважають її своєю Батьківщиною

	Жовтень 1996 р.*	Травень 2002 р.*	Червень 2005 р.*	Березень 2009 р.**
Так, пишаєтеся	55 %	67 %	69 %	35 %
Ні, не пишаєтеся	34 %	24 %	20 %	27 %
Важко відповісти	11 %	8 %	11 %	38 %

* За матеріалами соціологічного дослідження серед української молоді, проведеного Українським інститутом соціологічних досліджень [1, 8].

** За даними власного опитування, проведеного серед молоді Донецької області у березні 2009 р.

В загальноукраїнському масштабі в самоідентифікації молоді сталися певні позитивні зміни, так за 10 років гордість за свою Батьківщину зросла у майже 15 % населення й на 2005 р. спостерігається більш ніж у 2/3 молоді. Зовсім інша, на жаль, ситуація спостерігається в Донецькій області. Лише 1/3 (35 %) відповіли позитивно на поставлене запитання й половина з них – це студентська молодь. Про що це говорить? В першу чергу, це наштовхує на думку про недостатність поширення патріотичного виховання у школі та родині. Якщо говорити про працюючу молодь то пояснення може бути досить просте – знов таки згадаємо про умови економічної кризи під час проведення дослідження, яка торкнулась перш за все молодих спеціалістів, а як відомо фактор гордості за Батьківщину прямо пропорційний рівню економічного життя в державі.

Також одним з факторів, які впливають на формування національної гордості є поширення інтересу серед молоді до подій політичного життя. Для з'ясування рівня зацікавленості респондентами було поставлено запитання «Наскільки Ви цікавитесь подіями політичного життя?» (таблиця 3).

Таблиця 3

Наскільки молодь цікавиться подіями політичного життя

Рік	Постійно цікавляться подіями політичного життя	Цікавляться подіями «ситуативно» («цікавлюсь коли вона мене стосується»)	Зовсім не цікавляться
1995*	21%	52 %	27 %
2004*	31 %	33 %	36 %
2009**	35 %	57 %	8 %

*За даними соціального опитування серед української молоді, проведеного у травні 1995 р. та у червні 2004 р. Державним інститутом проблем сім'ї та молоді, Українським інститутом соціальних досліджень та Центром «Соціальний моніторинг» [4, 134].

**За даними власного опитування, проведеного серед молоді Донецької області у березні 2009 р.

При аналізі бачимо, що за 10 років, з 1995 по 2004 р. відбулось рівномірне розшарування. В 90-і рр.. половину складало молоде населення яке мало хоча б мінімум знань про політичну дійсність й по 25 % постійно зацікавлених та тих хто зовсім не має інтересу до політики. Вже в 2000-х рр. маємо іншу картину – за рахунок «золотої середини» відбулось одночасне збільшення й зменшення громадської активності молоді в середньому до 30 % й склало в цілому рівномірне розшарування.

Втішним є те, що як й в попередньому питанні, бачимо позитивну динаміку серед тих, хто постійно цікавиться політикою, яка в цілому за 10 років зросла на 10 %, хоча й при цьому 1/3 – це досить низький показник.

Поруч з тим, Донецька область ці результати сильно випереджає. Тут відсоток тих, хто зовсім не цікавиться політичними подіями складає лише 8 %, поруч з 30 % у всеукраїнському масштабі це великий крок вперед. Цей фактор підтверджує те, що політична активність молоді Донецького регіону досить висока, й при вірному підході може бути використана для розвитку регіону в цілому.

Отже, за результатами досліджень бачимо, що взаємовідносини молодь – влада мають деяке відчуження та недовіру молоді до владних структур. Поряд з усіма причинами, які ми спробували визначити необхідно також назвати наступну, як показує досвід також одним з факторів недовіри та незадоволеності діями влади є відсутність інформованості про ці дії. Щоб довести цю тезу окремим питанням в дослідженні автором було поставлено наступне «Чи знаєте Ви щось про здійснення молодіжної політики центральними та місцевими органами влади в різних галузях?». Для відповіді було запропоноване окремі галузі: забезпечення зайнятості (працевлаштування), вирішення житлових проблем, підтримка діяльності молодіжних громадських об'єднань, підтримка творчої та обдарованої молоді, патріотичне виховання, програми здоров'я, міжнародне співробітництво, допомога соціально незахищеним категоріям, сприяння дозвілля молоді, профілактика протиправної поведінки молоді. Результати були вражаючі – молодь Донецької області майже зовсім не інформована про політику, яку для неї проводять державні та місцеві спеціалізовані органи влади, що відповідно може бути однією з головних причин відчуження у співпраці молодь – держава.

Нарешті третій блок характеризує «соціально-економічні проблеми молоді». Одним з головних завдань державної молодіжної політики є забезпечення гідних умов розвитку молодої людини, матеріальне становище є й залишається одним з головних критеріїв цього розвитку. Починаючи з 90-х рр. різні соціологічні служби слідували за матеріальним самопочуттям населення України, в тому числі й його молодіжної категорії. Зведені автором дані, включаючи власне опитування серед молоді Донецького регіону, показують динаміку рівня цього самопочуття залежно від зміни економічної та політичної ситуації в країні. Респондентам було поставлено запитання «Як ви оцінюєте своє матеріальне положення?» (таблиця 4).

Таблиця 4

Самоідентифікація матеріального стану молоді

	1992 р.*	1994 р.*	2009 р.**
Вище середнього	13 %	6 %	4 %
Середнє	70 %	35 %	71 %
Нижче середнього	18 %	58 %	25 %

* За матеріалами Держстатистики [2, 86].

** За даними власного опитування, проведеного серед молоді Донецької області у березні 2009 р.

Бачимо, що більшість молоді регіону оцінює своє матеріальне становище як середнє (71 %), це є позитивною тенденцією, враховуючи те, молодь – це та вікова категорія, яка ще тільки стоїть на шляху економічного росту. Поруч з тим, занепокоєння визивають ті, хто вважає себе досить бідними, а це кожен четвертий. Якщо порівняти ці дані з даними по всій Україні, то бачимо, що початок 90-х рр. майже збігається з сучасними результатами в області, а якщо візьмемо середину, то тут відчутне падіння життєвого рівня молодого населення, що скоріш за все пов'язане з кризою в Україні того часу.

Щоб відповісти на питання що може зробити держава для зміни цієї ситуації на краще респондентам було поставлене запитання «Якщо Ви незадоволені своїм матеріальним становищем, то що, на Вашу думку необхідно зробити, щоб поліпшити його?», залежно від відповіді на нього можна зробити висновки щодо подальшого прогнозування настроїв молоді. Іншими словами, щоб покращити матеріальне становище молоді «зверху», звичайно в рамках лише молодіжної політики, необхідно знати настрої щодо цього «знизу», тобто думку самої молоді (таблиця 5).

Таблиця 5

**Шляхи покращення матеріального становища за баченням молоді
(респондентам пропонувалось відзначити всі прийняті варіанти відповіді)**

	2006 р.*	2007 р.*	2009 р.**
Вимагати від уряду зниження цін	42,5 %	57 %	60 %
Вимагати від уряду підвищення зарплати	35,7 %		63 %
Змінити роботу на більш оплачувану	23,2 %	39 %	34 %
Виїхати на роботу за кордон	13,2 %	–	30%
Знайти роботу за сумісництвом	8,4 %	17 %	18 %
Організувати приватне підприємство	9,3 %	13 %	31 %
Змінити спеціальність	3,7 %	–	6 %
Організувати акції масового протесту або брати в них участь	1,4 %	–	13 %
Терпіти, поки можна	3,9 %	7 %	8 %

*за результатами опитування, проведеного серед української молоді Державним інститутом розвитку сім'ї та молоді [3, с. 66–67]

** За даними власного опитування, проведеного серед молоді Донецької області у березні 2009 р.

За даними опитування як всеукраїнська молодь, так і молодь Донбасу, не задоволена своїм матеріальним становищем, насамперед схильна вимагати від Уряду зниження цін чи підвищення заробітної платні (відповідно в середньому 50 % та 60 %), другу позицію однакову по популярності займає бажання знайти нову роботу (також відповідно в середньому 32 % та 34 %). А ось далі результати явно розбігаються, про ще свідчать наступні дані: роботу за кордоном обрали відповідно 13 % по всій Україні та аж 30 % у Донбасі; організацію приватного підприємства відповідно 9 % проти 31 %; організацію масових протестів – 1,4 % проти 13 %. Про що це говорить, з одного боку – про те, що молодь Донецької області показує більш активну політичну та економічну позицію, а з іншого про те, що молоді люди більш покладаються на свої власні сили у подоланні труднощів, не дуже сподіваючись при цьому на допомогу влади.

Отже, соціологічні дослідження молодіжної проблематики в Донецькій області виявили ряд проблемних моментів, з якими стикається молодь регіону та які вимагають від владних структур швидкого реагування, що дозволить вирішувати проблеми не вже коли вони назріли, а заздалегідь їх попередити.

Також дослідження показало, що використання загального підходу до вироблення політики для всієї української молоді не буде дієвим, бо проблеми, притаманні окремим територіальним прошаркам молоді не співпадають з усією українською молоддю, тому не можна розробляти єдиний підхід до вирішення цих питань незалежно від регіону.

Серед основних рекомендацій щодо вироблення кроків державної молодіжної політики в Донецькій області, з урахуванням соціального портрету молоді регіону можна виділити наступні:

- Необхідно проводити виховно-патріотичну роботу на всіх етапах розвитку молоді: школа – ВУЗ – робоче місце, при чому з особливою увагою на останню ланку.

- Всіляко підтримувати й не втрачати позитивну динаміку політичної активності молоді через поширення об'єктивної інформації, залучення у політичні та неурядові організації, підтримувати молодіжні громадські ініціативи.

- Для поліпшення матеріального становища молоді регіону здійснювати контроль за правами молодих спеціалістів, надавати допомогу у пошуку додаткової роботи чи перекваліфікації, поширити пільги молодим сім'ям та зробити дієвою політику молодіжного житлового кредитування.

Список використаної літератури

1. Головенько В. Молоде покоління України: проблеми і перспективи // Молодіжна політика: проблеми і перспективи : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Дрогобич, 10–11 берез. 2006 р. – Дрогобич : ДДПУ, 2006. – С. 3–12.
2. Молоде покоління нової України: ескіз соціального портрету. – К. : А.Л.Д., 1995. – 96 с.
3. Молодь України на ринку праці : щоріч. доп. Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді (за підсумками 2006 р.) / Є.І. Бородін, М.О. Василенко, В.А. Головенько та ін. – К. : Крамар, 2007. – 200 с.
4. Онищук В. Політична орієнтації та політична активність молоді // Молодіжна політика: проблеми і перспективи : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Дрогобич, 10–11 берез. 2006 р. – Дрогобич: ДДПУ, 2006. – С. 134–136.
5. Паніна Н. Молодь України: структура цінностей, соціальне самопочуття та морально – психологічний стан за умов тотальної аномії // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. – № 1. – С. 5–26.
6. Щерба Г., Яремкевич Р. Ціннісні орієнтації молоді в контексті соціокультурних змін // Молодіжна політика: проблеми і перспективи : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Дрогобич, 10–11 берез. 2006 р. – Дрогобич : ДДПУ, 2006. – С. 64–71.

Стаття надійшла до редакції 7.09.2011 р.

A. L. Ageeva

COMPARISON OF FEATURES OF SOCIO – ECONOMIC AND POLITICAL SITUATION OF YOUTH DONETSK REGION (BASED ON MATERIALS OF SOCIOLOGICAL DOSLIDYEEN)

On the basis of survey represented a social portrait of the young people of Donetsk region. Comparative characteristics of the proposed socio-economic and political situation of youth in the region of all – Ukrainian youth. The features of development and actual needs of the Donetsk youth.

Keys words: regional youth policy, social portrait of young, political consciousness, self – identification, financial situation.